

Het laatste decennium zijn er diverse onderzoeken gepubliceerd, waarin aangetoond is dat kinderen en jongeren met dyslexie of ernstige leesproblemen in versterkte mate emotionele problemen zoals angst, stemmingsklachten, lage competentiegevoelens en verminderd zelfvertrouwen rapporteren. Dyslexie de Baas! is een training die jongeren, ouders en leerkrachten helpt hiermee om te gaan. Ontwikkelaarster en klinisch psycholoog Caroline Poleij legt uit wat er gedaan kan worden om deze problemen zoveel mogelijk te voorkomen.

tekst Inez van Goor

Dyslexie de Baas! is door het Nederlands Jeugdinstituut erkend als een theoretisch goed onderbouwde training. Het richt zich op dyslectische jongeren van 12 tot en met 16 jaar die door emotionele problemen in een neergaande spiraal terecht zijn gekomen van aangeleerde hulpeloosheid, demotivatie en vermijdingsgedrag ten aanzien van schoolwerk. Poleij vertelt: 'Wat je ziet is dat begeleiders, zoals ouders en leerkrachten, in zo'n geval de neiging hebben om het kind te redden door precies te zeggen wat hij moet doen en hoe hij het moet doen. Dit kan nog op de basisschool, maar daarna is het de kunst om het kind niet meer te redden maar een zwemvest toe te gooien waardoor hij zichzelf kan redden.'

Zelfregulerend leren

Zelfregulerend leren helpt de zelfredzaamheid van kinderen te ontwikkelen. Het is een manier van leren waarbij ze actief betrokken zijn in hun eigen leerproces. Begeleiders kunnen dit stimuleren door vragen te stellen. Poleij maakt in de training gebruik van een studieprobleem oplossingschema. Daarbij is probleemdefinitie de eerste belangrijke stap. 'Een kind geeft bijvoorbeeld aan dat hij een probleem heeft met Frans. Dan wordt eerst gevraagd of hij wil investeren in het oplossen van het probleem en wat de positieve en negatieve gevolgen zijn om dit al of niet te doen. Vervolgens wordt gevraagd wat dat probleem nou precies is: heeft hij moeite met het lezen van teksten, het schrijven van zinnen of iets anders? Daarna denkt hij aan de hand van een lijst met keuzemogelijkheden na over mogelijke oplossingen en wat voor- en nadelen hiervan zijn. Uiteindelijk kiest hij zelf een oplossing en bepaalt zijn actiepunten.' Volgens Poleij is het grote voordeel van zelfregulerend leren dat kinderen die als autonoom, zelfbeslissend individu worden aangesproken gemotiveerder zijn om te leren.

Competentie

Kinderen geven in de training aan zich vaak niet begrepen te voelen. Opmerkingen als 'doe nou eens een keer je best' of 'je moet gewoon meer oefenen' zijn zo gemaakt maar kunnen ernstige gevolgen hebben voor het zelfbeeld van dyslectici. Poleij: 'Dyslectici weten wel dat ze niet dommer zijn dan anderen maar voelen zich vaak wel dommer. Het is dus ontzettend belangrijk dat ook deze kinderen zich competent voelen. Leerkrachten kunnen hiervoor zorgen door fouten niet te benadrukken, cijfers niet hardop voor te lezen in de klas en voorzichtig te zijn met het geven van beurten bij het voorlezen van moeilijke zinnen. Beter is het om met het kind te overleggen. Wil hij liever geen beurt of alleen bij makkelijker zinnen of stukjes tekst. Dan ga je meteen gevaar voor uitsluiting tegen.'

Poleij wijst ook op het belang van geven van positieve feedback om het competentiegevoel te ondersteunen. 'Stel een kind heeft een 5,2 voor een toets. Het is heel steunend als de leerkracht er dan bij schrijft: 'Dit is het moeilijkste onderdeel voor jou, wat heb je dit goed gedaan!' Het is belangrijk dat hij niet met resultaten van anderen vergeleken wordt maar met de resultaten van zichzelf, om uit te gaan van de eigen, individuele ontwikkelingslijn.'

Eyeopener

De training bevat ook bijeenkomsten voor ouders, die ook door leerkrachten bijgewoond kunnen worden. Een belangrijk onderdeel zijn de oefeningen die helpen de frustratie van het kind te begrijpen en die vaak als eyeopener worden gezien. Poleij noemt de dicteeoefening als voorbeeld. 'Dit dictee moet met de andere hand dan de schrijfhand gemaakt worden zonder dat het tempo aangepast wordt. Eén ouder of leerkracht mag het wel met zijn schrijfhand maken. Hij krijgt veel complimenten terwijl de anderen worden aangespoord om op te schieten en door te werken. In een mum van tijd zie je spanning ontstaan. Alle gedragingen die dyslectische leerlingen laten zien komen dan ook tot uiting bij de ouders en leerkrachten. De een protesteert dat het veel te snel gaat, de ander vermijdt en zegt dat hij hier niet aan begint, weer een ander gooit het weg. Dat is de beste manier om het gedrag van een dyslectisch kind te begrijpen. Zelf ervaren. Inleven. Als je zo tot besef komt stem je vanzelf beter af op het kind.'

Gesprek met het kind

Volgens Poleij werkt niets zo goed als oprechte belangstelling tonen door met het kind in gesprek te gaan. 'Vraag hem wat hij nodig heeft. Bijvoorbeeld een computer als hij het moeilijk vindt om hele stukken tekst met de hand te schrijven. Of een stappenplan dat helpt realistische doelen te stellen. Dus niet: 'ik schrijf een opstel', dit doel is veel te groot. Maar: eerst maak ik een mooi verhaal, daarna kijk ik naar de formuleringen en als laatste check ik de spelling. Zo voorkom je dat je hem overvraagt. Vraag ook wat hem helpt bij toetsafname, bijvoorbeeld mondeling toetsen. Stem zoveel mogelijk af op deze specifieke behoeften.' Poleij lacht. 'Ik heb 'overleggen' en 'in gesprek gaan' wel vaak genoemd hè? Maar echt, het allerbelangrijkste is om in gesprek te gaan met het kind. Elk kind heeft belangen en ideeën en de behoefte dat er naar hem geluisterd wordt. Heel vaak beslissen wij over het hoofd van de leerling, vanuit goede bedoelingen maar met tegengesteld effect.'

[Zie het boek 'Dyslexie de Baas!' (2009, Bohn Stafleu van Loghum) van Caroline Poleij en Yvonne Stikkelbroek. Beide auteurs zijn klinisch psycholoog en werkzaam bij de opleiding Pedagogiek van de Universiteit van Utrecht]